Olli Mäenpää
13.4.2026

Lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 26/2026 vp) – Täydentävä lausunto

Kotirauhan suoja (43 b §)

Ehdotetun 43 b §:n 2 momentissa säädettäisiin etsinnän tekemisestä pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitetuista tiloista. Etsinnän tekeminen tällaisiin tiloihin edellyttäisi perusteltua aihetta olettaa, että etsittävä esine tai eläin on kyseisessä tilassa. Viranomaisella tulisi siten olla perusteltu syy etsiä esinettä asumiseen tarkoitetuista tiloista. Sivullisen tiloissa etsinnän tekeminen edellyttäisi erittäin painavaa perustetta olettaa, että esine tai eläin on siellä. Kynnys kohdistaa toimenpiteitä sivullisen henkilön kotirauhan piiriin olisi siten korkeampi kuin tuomitulla.

Sääntelyä on kotirauhan perusoikeussuojan kannalta arvioitava ottaen huomioon, että perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Koska etsintää kotirauhan suojan suojaamissa tiloissa ei tehtäisi rikoksen selvittämiseksi vaan rikostuomion täytäntöönpanemiseksi, ehdotettua sääntelyä on arvioitava ensisijaisesti perusoikeuksien turvaamisen näkökulmasta.

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt kotirauhan piiriin ulottuvia tuomion täytäntöönpanotoimia lähtökohtaisesti hyväksyttävinä perusoikeuksien turvaamiseksi. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että yksityisoikeudellisen saatavan täytäntöön paneminen turvaa omalta osaltaan velkojan perustuslain 15 §:ssä turvattua omaisuudensuojaa. Myös velkojan perustuslain 21 §:ssä turvatun oikeusturvan kannalta on välttämätöntä, että tuomio ei jää vaille tosiasiallisia vaikutuksia, vaan se on julkisen vallan toimesta tehokkaasti täytäntöön pantavissa (PeVL 12/2002 vp, s 3; PeVL 42/2006 vp, s. 2). Perusoikeus perustuslain 21 §:ssä turvattuun oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei myöskään olisi toteutettavissa, jos lainvoimaista tuomiota ei olisi mahdollista toteuttaa tehokkaasti.

Ehdotetulle sääntelylle on siten perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisesti perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitetut hyväksyttävät perusteet perusoikeuksien turvaamiseksi. Kotirauhan piiriin ulottuvat toimenpiteet edellyttäisivät säännösperustaisesti perusteltua aihetta, sivullisen kotirauhan osalta erittäin painavaa perustetta, mitä voidaan pitää oikeasuhtaisuuden kannalta asianmukaisena. Ehdotettua laintasoista sääntelyä voidaan myös muuten pitää riittävän täsmällisenä ja tarkkarajaisena.

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaan valiokunnan tulee pyytää asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalta, jos valiokunnassa valmistelevasti käsiteltävän lakiehdotuksen perustuslainmukaisuudesta tai suhteesta ihmisoikeussopimuksiin on epäselvyyttä. Asiassa ei edellä esitetyt perustelut huomioon ottaen ole sellaista eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentissa tarkoitettua epäselvyyttä suhteessa perustuslakiin, että lakivaliokunnan tulisi pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Henkilökohtainen koskemattomuus (43 c §)

Täytäntöönpanotehtävää suorittava virkamies saisi ottaa haltuunsa menetetyksi tuomitun esineen, joka on tuomitun yllä tai vaatteissa, ja haltuun ottaminen voi tapahtua tavalla puuttumatta loukkaavalla tavalla tuomitun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Ensisijaisesti haltuun ottaminen kuitenkin tapahtuisi kehottamalla tuomittua luovuttamaan yllään tai vaatteissaan olevan menetetyksi tuomittu esine. Sääntely vastaa sisällöltään ulosottokaaren 3 luvun 50 §:ää, joka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 42/2006 vp).

Säännösehdotusta on aiheellista arvioida siltä kannalta, että perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Siihen ei saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Henkilökohtaista koskemattomuutta rajoittavan lain tulee olla täsmällinen ja tarkkarajainen sekä muutenkin täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, kuten vaatimukset rajoitusten hyväksyttävyydestä ja oikeasuhtaisuudesta (ks. esim. PeVL 64/2018 vp, s. 4).

Ehdotettu säännös kieltäisi puuttumisen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen sitä loukkaavalla tavalla, joten puuttuminen ei muodostu kovin pitkälle kohdehenkilön henkilökohtaiseen koskemattomuuteen meneväksi. Oikeasuhtaisuuden kannalta on myös merkittävä ensisijaisesti kohdehenkilön omaan toimintaan perustuva haltuun ottaminen. Toimivallan käytölle on hyväksyttävä ja painava peruste toisten perusoikeuksien – erityisesti velkojan omaisuuden suojan ja oikeusturvan sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytysten – turvaamisessa.

Asiassa ei esitetyt näkökohdat huomioon ottaen ole sellaista eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentissa tarkoitettua epäselvyyttä suhteessa perustuslakiin, että lakivaliokunnan tulisi pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Voimakeinot (43 d §)

1. lakiehdotuksen 43 d §:n 1 momentin mukaan täytäntöönpanotehtävää suorittavalla virkamiehellä olisi menetetyksi tuomitun esineen tai tapettavaksi määrätyn eläimen haltuun ottamiseksi tarvittaessa oikeus käyttää säännöksessä tarkoitettuja voimakeinoja. Voimakeinojen käyttöön oikeutettu virkamies voisi käyttää

niitä vain siinä määrin kuin voimakeinoja voidaan olosuhteet huomioon ottaen pitää perusteltuina. Voimakeinojen kohteena olevalle henkilölle on kuitenkin varattava tilaisuus toimia itse, jollei täytäntöönpano sen vuoksi vaarannu.

Voimakeinojen käyttöä säännöksiä on vastaavanlaisella tavalla säännelty muun muassa poliisilain 17 §:ssä, tullilain 22 §:ssä, rajavartiolain 35 §:ssä ja ulosottokaaren 3 luvun 83 §:ssä, joten sääntelyä voidaan pitää tavanomaisena. Sääntely täyttää perustuslain 2 §:n 3 momentin edellytyksen, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Sääntelyn hyväksyttävänä tarkoituksena on turvata toisia perusoikeuksia, joita tässä sääntely-yhteydessä ovat erityisesti velkojan omaisuuden suojan ja oikeusturvan sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytysten turvaaminen. Sääntely edellyttää myös oikeasuhtaisuuden huomioon ottamista päätettäessä voimakeinojen käytöstä.

1. lakiehdotuksen 43 d §:n 2 momentin mukaan voimakeinoja voidaan käyttää noudattaen, mitä kutakin viranomaista koskevassa lainsäädännössä säädetään. Säännös edellyttää siten muussa laissa olevaa erillistä oikeusperustaa voimakeinojen käytölle ja tuon lain säännöksien noudattamista niitä käytettäessä. Säännös ei itsenäisesti perusta oikeutta voimakeinojen käyttöön, joten se on luonteeltaan ensisijaisesti informatiivinen viittaussäännös.

Asiassa ei esitetyt näkökohdat huomioon ottaen ole sellaista eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentissa tarkoitettua epäselvyyttä suhteessa perustuslakiin, että lakivaliokunnan tulisi pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.